

niet alsof God zulk een uitverkorene schiept en laat geboren worden, en nu jarenlang zich van hem afrekt, om eerst op een leeftijd van 20 tot 30 jaren zich tot hem te wenden en hem aan te grijpen; maar in dien zin, dat het werk van Gods genade zulk een uitverkorene reeds in 's moeders schoot, bij zijn geboorte, in zijn kindsheid en bij al zijn opgroeien verzelt. En al is het dan ook dat zulk een uitverkorene met zijn booze natuur hier jarenlang tegenworstelt, en soms tot zijn ouden dag als een goddelooze loopen blijft, toch is daarom het saad door God in zijn ziel gestrooid niet verstikt, maar te zijner tijd zal de bekeerende genade ook hem overkomen, en ten leve uitbrengen wat God in de ziel reeds zooveel vroeger, op geheel verborgene wijze, gewrocht had.

Zoo trekt dus al het geschil zich op dit ééne punt saam, namelijk of het werk Gods aan een ziel pas begint, als wij het merken, of wel dat dit werk Gods *altes* voorafgaat, en soms reeds zóólang kan voorafgaan, dat er een heel leven tusschen ligt. Zegt ge nu: „Neen, maar het werk Gods in mij begint pas, als ik het merk”, weet dan ook, dat ge hiërme alle jongstervende kinderen overgeeft aan eeuwige verdoemenisse, en dus met de Synode van Dordrecht en de beslissingen onzer Gereformeerde kerken in onverzoenlijken strijd geraakt. En zegt ge: „Neen, ik leef wel toe, dat er een werk Gods voorafgaat, maar dat kan hoogstens een jaar of twee jaar voorafgaan”, merk dan op, voorzert hoe volstrekt willekeurige zulk een bepaling is, en ten andere, dat dit u bij kinderen die voor hun derde jaar sterven, en die soms ruim 35 percent uitmaken, geen stap verder brengt.

Wij handhaven daarom met beslistheid en zonder zweem van arzeling het oude echt Gereformeerde standpunt, dat naar onze innigste overtuiging volkomen waar, Godverheerlijkend en Schriftuurlijk is, t. w. dat de sake onzer zaligheid en ook der zaligheid onzer kinderen niet aan onze geloofsvinding, maar aan Gods verborgen werk in onze ziel hangt, en dat er bij ons noch nu noch ooit van geloofsopbaring of bekeering sprake kan zijn, of het verborgen en geheimzinnig werk Gods in onze ziel moet vooraf zijn gegaan. Ten tweede, dat het ons niet voegt enige bepaling of beperking te maken, hoe kort of lang dit werk Gods in onze ziel aan onze bekeering vooraf zou moeten gaan, en dat derhalve de vrijmacht Gods moet erkend en beleden, om dit verborgen genadewerk in onze ziel reeds aan te brengen in onzer moeder schoot. Ten derde, dat alleen dit voorafgaande en reeds vóór of bij onze geboorte begonnen genadewerk Gods ons grond geeft voor onze hope, dat onze kinderen die vroeg wegsterven, niet verloren zullen zijn. En ten vierde, dat bij de onzekerheid, of de kinderen die ons geboren wierden, vroeger of laat zullen sterven, de mogelijkheid van zulk een genadewerk Gods in de ziel van ons kind, bij al onze kinderen moet worden aangenomen. En ten vijfde, dat uit dien hoode alle kinderen der geloovigen te beschouwen zijn, als niet slechts in schijn, maar wezenlijk, in het Verbond van Gods genade begrepen.

Wordt u dus een kind geboren, dan hebt ge u, als geloovige ouders, voor te stellen, dat dit kindeke vroeg uit dit leven kan worden weggeroepen, en al zoo de mogelijkheid in te denken, dat God de Heere reeds voor of bij de geboorte, zijn eeuwig genadewerk, voor u geheel onzichtbaar en verborgen, in dit kindeke kan begonnen hebben. Zekerheid dat het zoo is, hebt ge niet. Maar als ge twee prachtige keursteenen bezit, waarvan ge niet zeker weet, maar toch de mogelijkheid onderstelt, dat het beide echte diamanten van zeer hooge waarde zijn, dan behandelt ge ze niet als stukjes glas, die ge achteloos liggen laat, maar sluit ze zorgvuldig weg en behandelt ze als waren het echte diamanten, ook al blijkt van achteren dat de ééne slechts een stuk fijn geslepen glas was. En zoo hebt ge dus ook met uw geboren kinderkens te doen. Zeker weet ge niet, of u kind glas of diamant is. Maar het kan seer wel diamant zijn, en deswege is het uw plicht, er mee om te gaan, en het te behandelen, juist zoals ge doet zoude, als ge zeker wist, dat het diamant was.

Wist ge nu zeker, dit mijn kind is een uitverkorene en God heeft het zaad der wedergeboorte reeds in dit kind op verborgene wijze gewrocht, dan natuurlijk zoude ge uw kind den heiligen Doop niet onthouden mogen; en op dien grond nu is het uw plicht, voorzooever ge in het Verbond leeft, elk uwer kinderen, die u geboren worden, in de onderstelling dat het genadewerk Gods reeds in hen plaats greep, in den Naam van God Drievuldig te laten doopen.

KUYPER.

„Der melk deelachtig.”

Want een iegelijk, die der melk deelachtig is, die is om te werven in het Woord der gerechtigheid; want hij is een kind. (Hebr. 5: 13).

God zelf deelt door de wijze waarop Hij ons voedt, ons natuurlijk leven in twee zeer ongelijke deelen in.

Want om nu van onze voeding door het moederbloed in onzer moeder schoot niet te spreken, laat de Heere ons eerst tadeloos de moedermelk uit onzer moeder borst inschenken; en daarna laat Hij allengs de tanden opschieten, ontwant ons aan de moedermelk, en voedt ons met de vruchten des velds. En al duurt nu die eerste voeding slechts één of twee jaren, en die andere zelfstandiger voeding soms gen reeks van tachtig en meer jaren, toch

zijn en blijven deze beide voedingswijzen onderscheiden. In de eerste periode van uw aanzijn zijt ge „der melk deelachtig” en in de tweede eet ge *vaste spijs*.”

Dit nu brengt de heilige apostel ook op onze geestelijke voeding over. Niet bij manier van beelidspraak, maar omdat er, naar eisch van Gods scheppingsordinantie, een vaste trek van overeenkomst tusschen de twee zijden van ons leven bestaat, en ziel en lichaam altoos zekere gelijkheid en overeenstemming vertoonen.

Vandaar dat de ziel gezegd wordt te dorsten en te hongeren, *krank* te zijn en te sterven, juist in bewoordingen die evenzoo bij het lichaam thuis hooren en aan het leven van ons lichaam ontleend zijn. En al schijnen ziel en lichaam dan, voor ons eng en duister begrip, ook twee geheel aparte werelden te vormen, toch leet Gods Woord en de ervaring ons, dat dit besef slechts op zelfbedrog berust, en dat er metterdaad een zeer nauwe verwantschap en een zeer sterke overeenkomst bestaat tusschen hetgeen voortvalt met ons lichaam en hetgeen voortvalt met onze ziel.

En dit nu, zegt de heilige apostel, komt ook hierin uit, dat ook de herboren ziel eerst begint met der melk deelachtig te zijn, en eerst daarna komt tot het gebruik van *vaste spijs*.

Hierin nu ligt voor een iegelijk, die in de kerk van Christus het geestelijk voedsel te bereiden heeft, een vaste grondregel, dien ge niet schenden zult.

Het geestelijk voedsel in Gods huis wordt bereid door de Dienaren des Woords, door de ouders en door al wie kinderen helpt opvoeden, en ook door een iegelijk die zijn broeder een druppel toereikt uit de Fontein des levens of hem een korrelke bieden mag van het brood der Machtigen, d. i. het geestelijk manna Gods.

Dat nu deze bereiding zóó moet aangelegd, dat het straks uit te deelen brood van blanke tarwe, goed gerezen en wel doorbakken zij, ware volstrekt niet overbodig te herinneren, maar ligt thans buiten het Schriftwoord, waarop we uw gedachten zaamtrekken.

Hetgeen dat schoone woord van „der melk deelachtig” u te zeggen heeft, is, dat nog niet allen uw brood gebruiken kunnen, maar dat ge onderscheid hebt te maken tusschen de „volwassenen in het geloof” eenerzijds, en anderzijds tusschen die „pas aankomenden,” die eerstbeginnenden, die nog geen brood vernemen kunnen, en die nog de volle weelde moeten genieten van de moederborst.

Dit ziet nu natuurlijk niet enkel op kleine kinderen; want ook een persoon van twintig en meer jaren kan in het Koninkrijk Gods nog pas geboren zijn, en dus in dat Koninkrijk nog een kindeke zijn dat met melk gevoed moet. Maar in den regel doelt dit apostolisch woord toch op de kinderkens in het geloof, die tegelijk ook nog kinderkens naar hun jaren zijn. En nu weet de Heilige Geest wel, hoe er een trek in ons hart zou zijn, om ook dezen kinderkens terstond het harde brood voor te leggen, waar zij niets aan zouden hebben, en dat ze niet kon voeden. En daarom komt de Heilige Geest, door den apostel, de kerk van Christus waarschuwen, om ons aan dit onderscheid niet te bezondigen.

Aan het kindeke moet ge melk bieden, voor het kindeke is de weelde van de moederborst.

Drieërlei wenk ligt hier dus voor de opvoeding in.

Vooreerst dat ge uw jonge kinderen niet op gelijke wijs behandelt zult als de volwassen discipelen des Heeren, maar dat ge hun ziel voeden zult met die zachtere bestanddelen der waarheid, die er lichter bij hen ingaan.

Tusschen de schapen en de lammerkens, vooral de zooglammerkens, bestaat onderscheid; en daarom schenkt ons de profetie het beeld van den goeden Herder, die de schapen zachtken leidt en weidt, maar de lammerkens in zijn schoot draagt.

Bij een jong kind kan men in de zake der religie nooit teeder genoeg zijn.

Het in te mengen in vraagstukken die nog verre boven zijn begrip liggen, staat gelijk met het voorzietten van een spijs die het nog niet verteren kan.

En een kind begrijpt nog weinig, maar leeft uit de voorstelling en de verbeelding, en daarom biedt de Heilige Schrift u gelijkenissen en beelden, en moet ge ook bij het kind niet met afgetrokken begrippen aankomen, maar zijn ziel verrijken met schoone beelidspraak. Dat werkt vanzelf.

Ook zult ge het kind niet met alle tegelijk overstellen. Een volwassen man kan aanzitten aan een diel met tien twaalf gerechtken, maar het kindeke kent slechts één gerecht, de melk van zijn moeder.

Er is geen haast. Als God morgen uw lieveling wegneemt, zal uw kind niet verloren gaan, omdat het van de nederdaling ter helle nog niets hoorde, zoo gij uw kind maar de melk hebt doen indrinken van de *onfermdende liefste Gods ook voor een schuldig kind*.

Dat vooreerst, maar nu komt er een tweede iets bij.

Thans, nu onze verzwakte natuur vaak aan de moeder de moedermelk onthoudt, voedt men kinderen met de flesch op en geeft ze koemelk.

Maar daarop doelt de heilige apostel, als hij van „der melk deelachtig” spreekt, volstrekt niet.

Neen, hij denkt uitsluitend aan het kind, dat de melk indrinkt, die uit het bloed van zijn eigen moeder is afgescheiden, en ook hierin ligt voor al wie kinderen tot den Christus wil leiden, een veelzeggende wenk.

Immers dan ligt daarin opgesloten, dat uw kind merken moet, hoe de geestelijke melk, die ge hem toedient, *uit uzelf komt, en uit uwe ziel* in zijn ziel wordt overgedruppeld.

De moeder eet vaste spijs, neemt die in zich op, en vormt er alzo de melk voor haar lieveling van.

En zoo ook moet gij, om uw kind met melk te kunnen voeden, zelf vaste spijs nemen, die innerlijk in u zelf verwerken, en ze alzo als melk *uit uwe ziel* in de ziel van uw kind laten overdruipelen.

dat kindeke een namelooze weelde. Daar zoekt en tast het naar met de spelende handjes. Daar gaapt het naar en strekt het zich naar uit. Daar vindt het die heerlijke levenswarmte, waarin het zich koestert en troetelt.

En zoo nu ook moet het geestelijk voeden van uw kindeke toegaan.

Wee u, zoo bij uw geestelijk voeden van uw lieveling een gevoel van ijzige koude over zijn kinderlijke ziel trekt.

Al wat uw kind van u ontvangt, moet hem warm aandoen en *heesteld* zijn, en beziel naar de mate van uw kind.

Uw kindeke moet naar uw geestelijke melk verlangen, gelijk de zuigeling naar de moederborst. Het moet er naar schreien kunnen. Het moet voor u kindeke één genieten, het moet weelde, het moet indrinken van heerlijkheid zijn.

En dat nu kan niet, zoo ge zelf voor uw Jesus koud, op kouden toon over Jesus tot uw kindeke spreken gaat.

O, Ze zijn zoo vele de ouders, die op later leeftijd klagen, dat hun kinderen niet voor Jesus roepen en niet voor Jesus strijden, en niet voor Jesus leven willen.

Maar aan wie de schuld! Kon ze niet ook liggen bij vader en moeder zelf, die niet begrepen dat hun kindeke „der melk deelachtig” was?

Of ook niet omgekeerd bij hen, die wel aan het jonge kind geestelijke melk gaven, maar niet inzagen, dat hun jongelingen en hun jonge dochters bij het opgroeien niet altoos op de melk der eerste bezinselen teren konden, en die hun toefde vaste spijs onthielden? Het is maar een vraag.

KUYPER.

Amsterdam, 20 Juni 1890.

Gelijk het Gymnasium te Zetten onlangs zijn vijf-en-twintigjarig bestaan kon vieren, zoo mocht de veel jongere stichting der Vrije Universiteit in den loop dezer week reeds haar tienjarig bestaan herdenken.

Een volgende week geeft ons blad van deze feestviering een uitvoerig verslag. Dit kan nu niet, wijl anders ons blad niet vóór Zondag de afgelegen dorpen kan bereiken. En we stellen er prijs op, dat ons blad vóór Zondag op alle plaatsen aan zijn adres komen, en niet op Zondag bezorgd worde.

Toch mag reeds nu een woord van dank aan den Heere onzen God niet uitblijven, over de vreugde, waarmee Hij veler hart vervuld heeft.

Toen in 1880 de Vrije Universiteit oprtrad, kon niemand vermoeden, dat niet slechts de vijanden van Gods Woord, maar ook de minnaars van 's Heeren dienst, zulke bittere lieden van gal en assem over deze stichting zouden uitgieten.

Zonder overdrijving mogen we zeggen, dat er letterlijk geen boosheid in het menschelijk hart kan schuilen, die niet op is gewekt, om deze stichting tegen te staan, aan spot en smaad over te geven, te belasteren en, zoo het kon, te vernietigen.

Waardeering vond ze buiten den engen kring harer vrienden bij niemand.

Het was aller hart tegen haar! En zelfs van hen, die oorspronkelijk met haar liepen, en ons een eindweeg oponten weg verzelden, zijn een menigte broederen allengs teruggekeerd, om zich te voegen bij haar bestrijders.

Zou het dan wonder geweest zijn, indien een zoo kostbare en teedere stichting onder zooveel steenen, als op haar geworpen werden, ten leste ware bezweken?

Zou het iemand bevreemd hebben, zoo ze reeds na eenige jaren van gewrongen en beklemd bestaan, een vroegtijdigen dood gestorven ware?

En zie nog leeft en bloeit ze. Toch heeft het haar nog niet aan leetoch op den weg onbroken.

Het getal harer leerlingen wies steeds. En haar invloed in het land en op den strijd der geesten nam steeds toe.

En nu, sien anders dan onzen God komt daarvoor de eere toe? Hem die zich onzer erbarmde, als er bij menschen geen ontferming meer was. Hem, die om zijns Woords wille, dat deze stichting beled en in eere hield, onzen ondergang verhoed heeft.

Zij daarom alle zelfverheffing uit ons midden gebannen. Niet ons, o, Heere, uwen naam alleen geeft eere!

En zij, niets die toon nimmer uit ons hart ep van onze lippen wijke, de tienjarige herdenking van wat in 1880 tot stand kwam, een moedgevende, een bezielende, een hope wekkende profetie van wat de Vrije Universiteit zijn zal, als ook zij eens aan haar vijf-en-twintigjarig feest zal zijn toegekomen.

Prof. Gunning, die nu te Leiden in de dusgenaamde Theologische faculteit doceert, heeft een poging gewaagd, om zijn standpunt wetenschappelijk te rechtvaardigen; iets wat hij uiteraard in zijn oratie niet doen kon.

Van Moderne zijde is dese proeve seer slecht ontvangen.

Er wordt in het *Bijblad der Hervorming*, als resumtie van een zeer breedte en nauwkeurige critiek, dit van gezegd:

Deze „geloovige wetenschap” (van Prof. Gunning) verdient den naam van wetenschap in geen enkel opzicht. Zij rust op valsche onderstellingen, gaat uit van begrippen, die deels onwaar, deels vaag en onbepaald, deels zonder eenig wetenschappelijk gehalte zijn, zij bindt zich onder valschen schijn van vrijheid aan psychologische en historische onwaarheden vast, ziet ten onrechte haar plicht voorbij tot afrekening met de resultaten van het onderzoek die op ongeveer ieder gebied van het weten indruischen tegen haar beweringen, niet valschelijk haar dogmatiek voor zielservaring aan, maakt zich schuldig aan verlichting van begrippen om allerlei verwarring van denken te bemanteren, grondt op de zwevendste betoogen schijnbaar rotsvaste leergebouwen, is in grondslag, methode en resultaten in flagranten strijd met alle gezonde wetenschap en tracht vergeefs het vonnis te ontkennen oorspronkelijke pogen reeds voorlang geveid.

Geen consideratie van welken aard ook mag tot verbloeming van dit oordeel leiden. In

ernstige wetenschap is noch de beteekenis van hem die spreekt noch van wie besproken wordt in rekening te brengen, maar geldt de waarde van het gesprokene alleen. En ik ben mij bewust, trots de groote verleiding in Prof. Gunnings boek tot heiligheid of scherpheit, de grenzen van het voegzame te hebben willen in acht nemen ook bij de wijze van spreken.

Met dit harde en onverbiddelijke oordeel is de *Heraut* het volstrekt niet in elk opzicht eens; maar toch achten we het voor Prof. Gunning en zijn volgelingen heilzaam.

Wat Prof. Gunning verdedigt is in hoofdzaak het onhoudbaar standpunt van Schleiermacher, dat op pantheïstische wijze de mysterien van Gods genade naturaliseert, en daarin het middel gevonden acht, om de eenheid der wetenschap te handhaven en toch met die ééne wetenschap de beslissingen der kerk te verzoenen.

Hoe spoediger Prof. Gunning nu ontdekt, dat dit toch een ijdel pogen is, en hoe harder de Modernen hem afstooten, hoe spoediger zij tot het inzicht zal komen, dat de schoone droom zijns levens, om de Orthodoxen links te laten liggen en de Modernen te winnen, op niets dan een bittere illusie uitloopt.

Ziet hij dat eenmaal in, dan zal hij de eenheid der wetenschap varen laten, en daarmede tot de erkenenis komen, dat we handhaven wil, wat ook hij poogt te verdedigen, niet naast Kuenen in de Leidsche Academie moet gaan zitten, maar thuis hoort bij de Vrije Universiteit.

Dit ziet ook zijn recensent in, als hij van Gunnings geschrift zegt:

Er volgt nog een proeve van ongeveer anti-revolutionaire staatsleer, die dienen moet om na vermenging van Prof. G.'s opvatting van wetenschap met de historische traditie het goed recht van zijn plaats aan de universiteit te handhaven, en die ons ongezoekt bewijst, wat na al het gesprokene duidelijk is, dat zulke wetenschap als Prof. G. wil beoefenen slechts in klooster-seminariën of Vrije-Universiteiten op haar plaats is.

In zooverre nu is dit onjuist geoordeeld, als Prof. Gunnings streven juist het denkbeeld van een eigen Universiteit uitsluit; maar in zoover is het juist gezien, als er met wat zich als „de wetenschap” aandient geen verzoening voor de beslissingen der kerk denkbaar is, wel strijd ten bloede toe.

Te Leiden geeft een kerkelijk hoogleraar college in het kerkrecht.

De *Studenten Almanak* zegt van deze colleges, dat ze slecht bezocht zijn, en voegt er bij, dat ze waarschijnlijk meer zouden trekken, zoo het den hoogleraar gelukte ze op bondiger en minder oppervlakkige wijze te geven.

Natuurlijk een onmogelijke conditie.

Geef eens een boncig college, over een Synodaal kerkrecht, dat als droog zand aan elkander hangt.

En ook, geef eens een niet-oppervlakkig college over een kerkrecht zonder wortel.

Het Gymnasium te Zetten zond zijn 25ste jaarverslag de wereld in.

Geldelijk wijst dit verslag een totaal van inkomsten aan van f 36,877 en van uitgaven groot f 36,496. Financieel geen ongunstige toestand.

In de verachtellende klassen zaten, voor de vijfde klasse 3 leerlingen, in de vierde 4 discipelen, in de derde 17 kweekelingen, in de tweede 18, in de eerste 21 + 6, en in de voorbereidende klasse 12. Totaal 82 leerlingen. Een niet te versnaden getal.

Het onderwijs wried gegeven door zeven leeraren en drie secondanten.

Hieruit blijkt, dat dit Gymnasium in de onderste klassen bloeit, maar dunt in de hoogste klassen, die eigenlijk drie in getal (4e, 5e en 6e klasse) samen slechts 7 leerlingen tellen.

Waaruit dit verschijnsel moet verklaard worden, blijkt niet.

Voor wat den overigen zeer lezenswaardig inhoud van dit verslag aangaat, bepalen we ons tot drie opmerkingen.

1°. Vooreerst wijst Dr. Van Lingen op het droef verschijnsel, dat nog zoo vele Christenen hun zonen naar Rijks- of Stedelijke gymnasiums zenden.

Hij zegt er van:

Onverantwoordelijk, zondig, meeneidend moet het daarom ook worden genoemd, als ouders om het genot te hebben hunne zonen bij zich te zien, zonder door geldnoed of iets dergelijks gedrongen te zijn, wel voor zich zelve woorden als van Spurgeon en Heldring beamen, maar voor hunne zonen niet. Onbegrijpelijk als men jveraaers voor Christelijk lager onderwijs, vuirge voorstanders der Vrije Universiteit plaats niet vragen op Gymnasien, waar voor Christus geen plaats is, of bij hooger studie christelijk en godsdienstloos onderwijs, wereld en godsdienst beide zien vasthouden. Men spreekt van en dringt anderen tot gelooven, zelve wil men gelooven, maar onder voorwaarde, dat men ook daarbij het tevens van heuvelen en bergen verwachten mag. Zoo stoot men zelf omver, wat men anderen predikt. Wie kan nog enige waarde hechten aan de schoonklinkende woorden?

Dit oordeel dunkt ons overdreven.

Geheel zijn we het met Dr. Van Lingen eens, dat het zenden van zijn zonen naar Rijks- of Stedelijke gymnasiums een fout is; maar hiervan te zeggen, dat het alleen is, „om het genot te hebben hun zonen bij zich te zien”, gaat te ver.

Er zijn ook ouders, die nog steeds meenen, dat een kind tot zijn 18de jaar, indien maar eenigszins mogelijk, niet uit den huislijken kring moet gerukt. Niet om het genot der ouders, maar voor de zedelijke opvoeding van het kind.

2°. Acht Dr. Van Lingen dat het beter ware Voetius en Calvijn aan de gymnasia te gebruiken, dan Aristophanes of Horatius. Hier dient onderscheiden.

Er is drieërlei soort Latijn,

Het classieke Latijn, het kerkelijk Latijn en het academisch Latijn.

En nu stemmen we volkomen toe, dat een goede propaedeuse voor theologen eischen zou, dat ze ook iets van het kerkelijk en academisch Latijn leeren. Maar men vergeet niet, dat dit dan niet de classiek gymnasiale vorming, maar uitsluitend het aanbrengen van een *hulpvoeten* schap zou zijn.

Komt Dr. Van Lingen daarntegen op den inhoud der oude schrijvers, dan is het ook onze meening, dat lang niet al wat de classieke bieden, onzen jongelingen mag voorgelegd; maar daarom is nog niet al wat Horatius schreef verwerpelijk, en is er geen enkele noodzaak om Aristophanes' komedien op den voorgrond te schuiven, Aeschylus en Sophocles zijn er ook nog.

En 3°. geeft Dr. Van Lingen tot tweemaal licht aan zijn wrevel tegen het Gereformeerde Gymnasium te Amsterdam. Eerst op p. 7, waar hij zegt:

Het is er verre van, dat wij met de inrichting der Zettensche scholen reeds tevreden zouden kunnen zijn. Geldgebrek maar ook gebrek aan degelijk wetenschappelijke mannen, die, Gereformeed in beginsden, den Heere vreesden, noodzaakt met weinig krachten veel te doen, waarom dat jagen naar altijd nieuwe stichtingen, het oprichten van nieuwe scholen in plaats van wat bestaat eerst degelijk te doen zijn, zeer aftekeuren is.

En ook op pag. 9, waar het een:

Van onze documenten werd ons een, de Heer Fischer, door de nieuwe inrichting te Amsterdam ontnomen.

Deze twee passages ontsieren zijn anders zoo schoon verslag.

Dat Dr. Van Lingen toch gelooven kon aan de waardeering, die hij vindt, en niet zell zijn eigen stichting ondermijnen wilde.

In de *Friesche Kerkbode* lezen we deze week:

Veel oud-leerlingen zullen herinneringen hebben aan *hijlge* uren in hun jonge leven, op Zetten genoten. Veie jonge, zoo onverkijckelijke gemoedden bleven daar voor veelverleiding tot ongelooft en wereldidstet bewaard. Zettens gymnasium is voor vele jongelingen een *zeldzaam* geweest.

Den ijerigen Director, immers ook den Vader der stichting, ontbreke het dan ook op 17 Juni niet aan bliiken van dankbaarheid en waardeering.

Wel miste Dr. v. Lingen den tact om met jongelui zóó om te gaan, dat hij een heerlijken christelijken stempel op hen zette en hunne harten voor zich won in Christelijke vriendschap, aan geestdrift rijk; — toeh moet hem dank geweten voor al de energie en al de zorg, die het hem kostte om den gymnasiasten dit „*Thuis*” te Zetten te bereiden; alwaar ze na iedere vacante blijkde weer samenkwamen; waar hard gewerkt en degelijk gestudeerd werd; waar het zoet der vriendschap rijkelijk genoten werd; waar onbetastbare grappen werden verkocht, maar ook menig gesprek werd gevoerd, dat de harten roerde en menig gebed gebeden, dat opklom tot God!

Voor Zettens gymnasium zij en blijve er belangstelling ook in de Ned. Geref kerken. Het Dioceet!

Blijkt dus van waardeering. Maar dan voegt de *Friesche Kerkbode* er aan toe:

Zal dit echter zoo zijn, dan komt het ons gewensacht voor, dat de heer Director ophoudt met het schrijven van oppervlakkige en ondoordachte, hem ellende en onze kerken schade berokkende artikelen in *Petajah*.

Aan iemand, die nu hartstoechtelijk tegen de vereeniging met de Chr. Geref. ageert en 't volgende oogenblik bij den kerkeraad der Herv. gemeente van Zetten komt om zich af te scheiden van de Hervormde kerk; die zich verder een soort onmiddellijk roeping aangematigt om Woord en sacramenten te bedienen, en zonder onderzoek eerst het statuut van '69 bestrijdt en 't nu weer zonder onderzoek onzer bezwaren tegen ons verdedigt — aan zoo iemand zijne zonen of pupillen toe te vertrouwen om hun een *gereformeerde en wetenschappelijke* opleiding te schenken, zie — dat wordt wel wat bezwaarlijk.

De heer v. Lingen moet ons dit openhartig advies niet kwalijk nemen. Wij geven het uit belangstelling voor het Christelijk gymnasium te Zetten. Ook om den heer Director de gelegenheid te geven om de *Heraut* te lezen.

Mocht de heer van L. kunnen besluiten om even als zijn vroeger politieke, nu ook zijn kerkrechtelijke oppositie te staken, en in goede eendracht met zijne classis saam te werken tot opbouw en reformatie der kerken, dan zou dat zeker het vertrouwen en de liefde, den Director zoo onmisbaar, bevorderen. Geve de Heere hem in dezen weg nog in lengte van dagen den wijsdom en bloei van zijne hem dierbare stichting te zien.

Hiermee is uitgesproken, wat door velen binnenskamers gemoempeld, en door nog meerderen gedacht wordt.

Petajah is de onderrijming van Zettens kracht.

En dit mag niet.

Zulk een Gymnasium als dat van Zetten heeft *vertrouwen* en *liefde* noodig.

En dat *vertrouwen* wordt geschoekt es die *liefde* lijdt schade door allerlei stolwolken, als noodeloos opstoven.

Uit Zwolle vraagt men ons waarom de *Heraut* geen bestrijding en weerlegging levert van het geschrift van Dr. G. J. Vos Ar., waarin hij de *Schritmatigheid* van de Organisatie van 1819 poogt staande te houden.

Hierop nu diene ten antwoord:

Ten eerste, dat de onjuistheid van dat beweren reeds zoo herhaaldelijk en op allerlei wijs is geleverd, dat er geen de minste noodzaak bestaat, dit nogmaals te doen.

Ten tweede, dat Dr. Vos geen enkel nieuw argument heeft bijgebracht, waardoor het de moeite loonen zou, den strijd tegen hem aan te binden.

Ten derde, dat de fout van Dr. Vos in tweeërlei ligt, en daarin dat hij een onjuisten blik heeft op het karakter en wesen

van Schrijf Konink Ma betode we zoud comp zijne Me event thans cussie On niet 1 ol aa wijke bereid Hoed een To lingen stand staand eiger gelate Ma zijn, i gelijk En schrij

Te raad gedie te lat De De Zondi Dit leidin geme Ma vrede Ze krcra rust i gen, aanta Ze rende te wi zulk lijke de le En des i te bl de g Chris In Gunn Vra Ho tegen Ho den g Vat hare Zoou De de ke kerk gekou de w ter bi vergel weert, zelfs i versel bij de was D Net de k achter vorml de we Zou keloo gaat neer i 's moti predik en 's wordi kerk; Wa lik li noege vrien stran toch wordt raad, stift, het e zit, o We Sten mitte hoofd tot h als zij gij h een s spring kwalij leidin leidt leven. Lig geest consc

Oo de u gave heilig ge v uitge Dit diens een i voort korte hij d heilig Wa de z ook den

te volkomen toe, dat use voor theologen ook iets van het kerk-Latijn leerden. Maar at dit dan niet de oorming, maar uitsluiting van een hulpwetenschap.

ingen darrentegen op schrijvers, dan is het dat lang niet al wat onze jongelingen maar is nog niet al verwerpelijk, en is er ak om Aristophanes' grond te choiven, des zijn er ook van van Lingen tot tweevel tegen het G. te Amsterdam. Eerst t:

dat wij met de inricholen reeds tevreden gebrek maar ook gerek appelijke mannen, die, mis, den Heere vreezen, vrachten veel te doen, altijd nieuwe stichting nieuwe scholen in eerst degelijk te doen

waar het heet:

verd ons een, de Heere inrichting te Amster-

ontsiereen zijn anders

toch gelooven kon aan lij vindt, en niet zelf idermijnen wilde.

kbode lazen we deze

zullen herinneringen en in hun jonge leven, te jonge, 200 ontvanen daar voor veel verwereldniest bewaard, voor vele jongelingen

ctor, immers ook den dreke het dan ook op van dankbaarheid en

ngen den taet om met un, dat hij een heerlijk pel op hen zette en h won in Christelijke rit rijk; — toch moet or al de energie en al kostte om den gym. te Zetten te bereiden; antic blijde weer samenwerkt en degelijk gestu: zoet der vriendschap

den hartentoe rde in, dat opklopt tot God! sium zij en blijve er de Ned. Geref kerken.

rdkeering. Maar dan kbode er aan toe:

ijn, dan komt het ons heer Director ophoude pervalkkige en ondoon onze kerken schade in Petajah.

hartstochtelijk tegen Chr. Geref. ageert en bij den kerkeraad der etten komt om zich af vormde kerk; die zich ddelijke roeping aanramententen te bedienen, rst het statut van '69 onder onderzoek onzer trddigt — aan zoo upillen toe te vertrouweerde en wetenschapken, zie — dat wordt

et ons dit openhartig in. Wij geven het uit Christelijk gymnasium i heer Director de ge de Heerst te lezen.

kunnen besluiten om politieke, en in goede s is saam te werken tot der kerken, dan zou en en de liefde, den bevorderen. Geve de eg nog in lengte van bloei van zijne hem

ken, wat door velen peld, en door nog rd.

rsmijning van Zettens

n als dat van Zetten efdt noodig.

wordt geschoekt en e door allerlei stofopstoven.

men ons waarom de ing en weerlegging rift van Dr. G. J. de Schrittmastighe

1819 poogt staande

antwoord: onjuistheid van dat tchaaldelijk en op d, dat er geen de at, dit nogmaals te

r. Vos geen enkel ijsenbracht, waardoor ou, den strijd tegen

out van Dr. Vos in n dat hij een on-

karakter en wesen

van de Organisatie van 1816, en uit de Schrift geen zuivers voorstelling over het Koningschap van Christus in zijn kerk put.

Maar ook ten vierde, dat al ware het betoog bondig en der wederlegging waard, we ons toch tot geen bestriding er van zouden opmaken, tenzij een ander niet-gecommitteerd theolog, dit betoog als het zijne overnam.

Met een man als Dr. Vos kunnen we evenmin als met Dr. Hoedemaker (die thans met Dr. Vos solidair wierd) in discussie treden.

Om echter te voorkomen, dat men dit niet wijte aan minder lust in het debat, of aan een poging om het debat te ontwijken, verklaren we ons te allen tijde bereid, om stellingen van Dr. Vos of Dr. Hoedemaker dan te criticieren, als ze uit een andere pen komen.

Toen Dr. Van Ronkel zijnerzijds stellingen ten beste gaf, hebben we die terstond en uitvoerig gecritiseerd, niettegenstaande Dr. Van Ronkel zich vaak op ergerlijke wijze over de Dolentantie had uitgelaten.

Maar er kan een persoonlijk handelen zijn, dat alle verdere aanspreking onmogelijk maakt.

En dit is het geval met beide genoemde schrijvers.

Te Gouda was door den Synodalen kerkeraad een adres aan den gemeenteraad ingediend, om de kermis althans op Zondag te laten stilstaan.

De gemeenteraad wees dit verzoek af. De kermis moest te Gouda dus ook op Zondag doorgaan.

Dit gaf Dr. J. H. Gunning aldaar aanleiding in een aangrijpend schrijven de gemeente op dit droevige feit te wijzen.

Maar niet allen zijn met dit schrijven tevreden.

Ze zeggen dat het niet aangaat, als kerkeraad bij den gemeenteraad op Zondagsgrust ook gedurende de kermis aan te dringen, als men de kermis niet in beginsel aanstaat en geheel afschaft.

Ze zeggen dat het niet aangaat, op recenderden tot de gemeente op zulk een feit te wijzen, als vele waardigheidsdragers van zulk een kerk zelf aan al zulke vermakeligheden deelnamen, modern zijn en tegen de leere Christi reageeren.

En ook dat het niet aangaat, als belijder des Heeren in zulk een kerkelijken toestand te blijven hangen, die nog veel erger dan de gemeenteraad de majesteit van den Christus hoort.

In een critiek op dit geschrift van Dr. Gunning lezen we dan ook dit:

Vragen we nu echter: Is er geen oorzaak? Hoe komt het, dat de Kerk hier machteloos tegenover staat?

Hoe komt het, dat Staat, Gewest en Stad den gruwel niet keeren?

Van waar, dat de maatschappij wankelt op hare fundamenten? En hoe komen deze toch zoo innerlijk verrot?

De oorzaak is eenig en alleen te zoeken bij de kerk. Men vatte dit wroet; niet omdat de kerk bestaat in deze groote ellende over ons gekomen, o neen; juist is de kerk gesteld om de wereld, die in het booze ligt, van een beter beginsel te doortrekken. Daarom wordt zij vergekken bij het zout, dat vooreerst verderft weert, en tevens alle eten smaaklijk maakt. Ja, zelfs staat het zout, dat deze wereld, die de kerk veracht en bespot juist leeft en bestaan blijft bij de gunst dezer kerk. Was de kerk weg dan was de wereld er ook niet meer.

Neen, wanneer we de schuld schuiven op de kerk, dan bedoelen we daarmee hare verachtering, die haar zóó aan de wereld gelijkvormig heeft gemaakt dat ge ze nauw meer van de wereld kunt onderscheiden.

Zout is de kerk. Maar als nu het zout smalkeloos wordt, d. i. wanneer alle smaak afgaat van de belijdenis der kerk; wanneer alle wind van leer in haar wordt geduld; 's morgens een Godloochenaar, 's middags een predikant, die de godheid des Heeren ontkenen, en 's avonds ook nog een geloovig leeraar wordt geduld — wat is dat dan voor seene kerk, die hare eigene belijdenis bespot?

Wanneer de leden van den kerkeraad vrijelijk lid kunnen zijn van de Sociëteit 'Ons geveugen' en de kerkvoogden openbare kermisvrienden en de notabelen geregeld de Remonstrantische vergaderingen bijwoonen; dan dient toch eerst de hand in eigen boezem te worden gestoken, eer men aan den Gemeenteraad, die men zelf door zijne boze praktijken stijft in driesten werelddienst, vraagt of hij niet het eenige genot, dat hij op de wereld bezit, op wil geven!

We moeten redelijk zijn in onze eischen. Stemt gij er in toe, dat u diensteisje door middel van een erkend loochenaar van de hoofdwarheden der belijdenis toegang krijgt tot het Heilig Avondmaal, dan moet ge ook, als zij nu in praktijk wil gaan brengen hetgeen gij haar hebt doen leeren, d. i. als zij nu als een redeloos dier op de kermis wil gaan rondspringen — dan moet gij haar dit ook niet kwalijk willen nemen. Gij zijt er zelf de aanleiding toe. Want losbandigheid in de leer leidt noodzakelijk tot bandeloosheid in het leven.

Dit namelijk, dat de toon, waarop men ons bejengt, nu wel weer goed wordt, maar eerst nadat de fractie van den heer Doc. Lindboom de noodige zekerheid heeft erlangd, dat het haar gelukt is de vereeniging der Gereformeerde kerken te beletten.

Doodkalm wordt hier dan ook uitgesproken: 'We zullen stil naar elkaar blijven leven.'

Tegen die onsandoenlijkheid nu, die zich zoo als vanzelf schikt in wat beledien is, zonde voor God te zijn, blijft elk waarsachtig Gereformeerde in bidden.

Niet enkel aan de zijde der Doleerenden, maar ook aan den kant der Gescheidenen.

Want vergeet niet: De Christ. Geref. kerk zet zich nu vast in het verkeerde, dat hij haar insloep. Ze doet dit, na uit eigen boezem op dit verkeerde gewezen te zijn. Ze doet het wetens en willens.

En nu zegt de kerkhistorie, dat dit voor een kerk van Christus altoos fataal was.

KUYPER.

Uit de Pers.

De poging van Christ. Geref. zijde aangewend, om een blad als de Roper te doen af laten van zijn krenkenden toon, heeft tot onze blijdschap haar uitwerking niet gemist.

Althans in no. 24 lezen we dit artikel van Dr. J. Westervorst te Heerenveen:

In het Heerst nummer van 4 Mei schreef Dr. Kuiper op een heuglijk verscheidne mag de aandacht gevestigd. De Friese Kerkbode meldt ons, dat de kerkeraad der Christelijke Gereformeerde gemeente op een gemeentelijke vergadering heeft voorgesteld, om aan de gedepuiterden op de Synodale vergadering gestrijfd aan te bieden, en dat dit voorstel met enthousiasme is aangenomen.

Ook wij verbleiden ons over wat de broederen te Leuwarden deden. Voor ons is dit verscheidne echter niet zoo bijzonder als voor den Redacteur van de Heerst, indien Dr. Kuiper de Chr. Gereformeerden beter kende, zou hij anders oordeelen. Het is geen bitterheid tegen de doleerende broeders, noch beginsel looze stijlhoofdigheid, wat ons verhindert aan de eischen der Dol. te voldoen. In mijne gemeente heb ik mannen, die de bestaande goddelijkheid diep betreuen en den Heere geduriglijk bidden dat Hij haar wegneme, en die het toch een verlonchen van de waarheid en een makken van het werk Gods achten, als ze tegeven om op grond van de Concept acte een combinatie aan te gaan. Naar onze innige overtuiging hebben de Chr. Geref. zooveel toegevoegen, als ze mochten. Al de Friese gemeenten hebben zich uitgesproken: geene vereeniging op grond van de Concept acte. Zijn er enkele broeders in de Chr. Geref. kerk, die een ander oordeel hebben, de gemeenten in Friesland gaan met hen niet mede.

Schrijft Dr. Kuiper: 'met zekere spanning zien wij de eerstkomende dagen tegen, of allicht van Chr. Geref. zijde nog eenig bescheid of eenige voorstel ter weeropvatting van de afgebroken onderhandelingen op de Synode te Leuwarden zal inkomen.' wij gelooven, dat deze verwachting niet op eenigen redelijken grond kan staan. Als het beginsel raakt, mogen wij niet loven en bidden. Begint men te handelen, kunnen de Doleerenden broeders ook niet toegeven, dan blijft ons niets anders over, dan naast elkander te leven en zooveel wij kunnen, elkander te dragen. God biddende, dat Hij een weg bane waar wij geen weg kunnen vinden. — Wie had voor drie jaar kunnen denken, dat de verhouding tussen de Dol. en de Chr. Geref. zoodanig zijn zou? En toch hadde men het wel kunnen gissen, indien men met de theorie van Dr. Kuiper, in het Tractaat uitgezegt, beter op de hoogte ware geweest. Was Dr. Kuiper zelf zich hiervan ook niet bewust, toen hij schreef, dat alleen het Reglement van '69 een struikelblok voor de vereeniging was?

Neen, niet het Reglement, maar die theorie is het struikelblok en zij verandert om zels om een modus vivendi in het leven te roepen, zoodat in de praktijk voortdurend botsingen ontstaan moeten. Zelfs zal op de Synode te Leuwarden door de classis Arnhem deze vraag gebracht worden: 'kan er correspondentie worden aangemoet met den kerkeraad eener Chr. Geref. Gemeente, die opgetreden is na reformatie der plaatselijke kerk door doleentia, welke kerkeraad thans correspondentie zoekt?'

Toen vóór enige weken ten commissie van den Dol Kerkeraad te Leuwarden een samenspreking hield met den kerkeraad der Chr. Geref. Gemeente, wilde die Com. wel belooven, geen kinderen van Chr. Geref. te doopen, doch alleen op deze voorwaarde, dat de Chr. Geref. Kerkeraad geene leden uit het Ned. Herv. Genootschap zoude aannemen, dan na correspondentie met den Dol. Kerkeraad. Niemand zegde dat dit een buitensporigheid van Dr. Wagenaar of zijn Kerkeraad is, die Kerkeraad is consequent. Hij trekt de lijn door.

Maar ook ten vierde, dat al ware het betoog bondig en der wederlegging waard, we ons toch tot geen bestriding er van zouden opmaken, tenzij een ander niet-gecommitteerd theolog, dit betoog als het zijne overnam.

Met een man als Dr. Vos kunnen we evenmin als met Dr. Hoedemaker (die thans met Dr. Vos solidair wierd) in discussie treden.

Om echter te voorkomen, dat men dit niet wijte aan minder lust in het debat, of aan een poging om het debat te ontwijken, verklaren we ons te allen tijde bereid, om stellingen van Dr. Vos of Dr. Hoedemaker dan te criticieren, als ze uit een andere pen komen.

Toen Dr. Van Ronkel zijnerzijds stellingen ten beste gaf, hebben we die terstond en uitvoerig gecritiseerd, niettegenstaande Dr. Van Ronkel zich vaak op ergerlijke wijze over de Dolentantie had uitgelaten.

Maar er kan een persoonlijk handelen zijn, dat alle verdere aanspreking onmogelijk maakt.

En dit is het geval met beide genoemde schrijvers.

KUYPER.

Uit de Pers.

De poging van Christ. Geref. zijde aangewend, om een blad als de Roper te doen af laten van zijn krenkenden toon, heeft tot onze blijdschap haar uitwerking niet gemist.

Althans in no. 24 lezen we dit artikel van Dr. J. Westervorst te Heerenveen:

In het Heerst nummer van 4 Mei schreef Dr. Kuiper op een heuglijk verscheidne mag de aandacht gevestigd. De Friese Kerkbode meldt ons, dat de kerkeraad der Christelijke Gereformeerde gemeente op een gemeentelijke vergadering heeft voorgesteld, om aan de gedepuiterden op de Synodale vergadering gestrijfd aan te bieden, en dat dit voorstel met enthousiasme is aangenomen.

Ook wij verbleiden ons over wat de broederen te Leuwarden deden. Voor ons is dit verscheidne echter niet zoo bijzonder als voor den Redacteur van de Heerst, indien Dr. Kuiper de Chr. Gereformeerden beter kende, zou hij anders oordeelen. Het is geen bitterheid tegen de doleerende broeders, noch beginsel looze stijlhoofdigheid, wat ons verhindert aan de eischen der Dol. te voldoen. In mijne gemeente heb ik mannen, die de bestaande goddelijkheid diep betreuen en den Heere geduriglijk bidden dat Hij haar wegneme, en die het toch een verlonchen van de waarheid en een makken van het werk Gods achten, als ze tegeven om op grond van de Concept acte een combinatie aan te gaan. Naar onze innige overtuiging hebben de Chr. Geref. zooveel toegevoegen, als ze mochten. Al de Friese gemeenten hebben zich uitgesproken: geene vereeniging op grond van de Concept acte. Zijn er enkele broeders in de Chr. Geref. kerk, die een ander oordeel hebben, de gemeenten in Friesland gaan met hen niet mede.

Schrijft Dr. Kuiper: 'met zekere spanning zien wij de eerstkomende dagen tegen, of allicht van Chr. Geref. zijde nog eenig bescheid of eenige voorstel ter weelopvatting van de afgebroken onderhandelingen op de Synode te Leuwarden zal inkomen.' wij gelooven, dat deze verwachting niet op eenigen redelijken grond kan staan. Als het beginsel raakt, mogen wij niet loven en bidden. Begint men te handelen, kunnen de Doleerenden broeders ook niet toegeven, dan blijft ons niets anders over, dan naast elkander te leven en zooveel wij kunnen, elkander te dragen. God biddende, dat Hij een weg bane waar wij geen weg kunnen vinden. — Wie had voor drie jaar kunnen denken, dat de verhouding tussen de Dol. en de Chr. Geref. zoodanig zijn zou? En toch hadde men het wel kunnen gissen, indien men met de theorie van Dr. Kuiper, in het Tractaat uitgezegt, beter op de hoogte ware geweest. Was Dr. Kuiper zelf zich hiervan ook niet bewust, toen hij schreef, dat alleen het Reglement van '69 een struikelblok voor de vereeniging was?

Neen, niet het Reglement, maar die theorie is het struikelblok en zij verandert om zels om een modus vivendi in het leven te roepen, zoodat in de praktijk voortdurend botsingen ontstaan moeten. Zelfs zal op de Synode te Leuwarden door de classis Arnhem deze vraag gebracht worden: 'kan er correspondentie worden aangemoet met den kerkeraad eener Chr. Geref. Gemeente, die opgetreden is na reformatie der plaatselijke kerk door doleentia, welke kerkeraad thans correspondentie zoekt?'

Toen vóór enige weken ten commissie van den Dol Kerkeraad te Leuwarden een samenspreking hield met den kerkeraad der Chr. Geref. Gemeente, wilde die Com. wel belooven, geen kinderen van Chr. Geref. te doopen, doch alleen op deze voorwaarde, dat de Chr. Geref. Kerkeraad geene leden uit het Ned. Herv. Genootschap zoude aannemen, dan na correspondentie met den Dol. Kerkeraad. Niemand zegde dat dit een buitensporigheid van Dr. Wagenaar of zijn Kerkeraad is, die Kerkeraad is consequent. Hij trekt de lijn door.

Maar ook ten vierde, dat al ware het betoog bondig en der wederlegging waard, we ons toch tot geen bestriding er van zouden opmaken, tenzij een ander niet-gecommitteerd theolog, dit betoog als het zijne overnam.

Met een man als Dr. Vos kunnen we evenmin als met Dr. Hoedemaker (die thans met Dr. Vos solidair wierd) in discussie treden.

Om echter te voorkomen, dat men dit niet wijte aan minder lust in het debat, of aan een poging om het debat te ontwijken, verklaren we ons te allen tijde bereid, om stellingen van Dr. Vos of Dr. Hoedemaker dan te criticieren, als ze uit een andere pen komen.

Toen Dr. Van Ronkel zijnerzijds stellingen ten beste gaf, hebben we die terstond en uitvoerig gecritiseerd, niettegenstaande Dr. Van Ronkel zich vaak op ergerlijke wijze over de Dolentantie had uitgelaten.

Maar er kan een persoonlijk handelen zijn, dat alle verdere aanspreking onmogelijk maakt.

En dit is het geval met beide genoemde schrijvers.

KUYPER.

Uit de Pers.

De poging van Christ. Geref. zijde aangewend, om een blad als de Roper te doen af laten van zijn krenkenden toon, heeft tot onze blijdschap haar uitwerking niet gemist.

Althans in no. 24 lezen we dit artikel van Dr. J. Westervorst te Heerenveen:

In het Heerst nummer van 4 Mei schreef Dr. Kuiper op een heuglijk verscheidne mag de aandacht gevestigd. De Friese Kerkbode meldt ons, dat de kerkeraad der Christelijke Gereformeerde gemeente op een gemeentelijke vergadering heeft voorgesteld, om aan de gedepuiterden op de Synodale vergadering gestrijfd aan te bieden, en dat dit voorstel met enthousiasme is aangenomen.

Ook wij verbleiden ons over wat de broederen te Leuwarden deden. Voor ons is dit verscheidne echter niet zoo bijzonder als voor den Redacteur van de Heerst, indien Dr. Kuiper de Chr. Gereformeerden beter kende, zou hij anders oordeelen. Het is geen bitterheid tegen de doleerende broeders, noch beginsel looze stijlhoofdigheid, wat ons verhindert aan de eischen der Dol. te voldoen. In mijne gemeente heb ik mannen, die de bestaande goddelijkheid diep betreuen en den Heere geduriglijk bidden dat Hij haar wegneme, en die het toch een verlonchen van de waarheid en een makken van het werk Gods achten, als ze tegeven om op grond van de Concept acte een combinatie aan te gaan. Naar onze innige overtuiging hebben de Chr. Geref. zooveel toegevoegen, als ze mochten. Al de Friese gemeenten hebben zich uitgesproken: geene vereeniging op grond van de Concept acte. Zijn er enkele broeders in de Chr. Geref. kerk, die een ander oordeel hebben, de gemeenten in Friesland gaan met hen niet mede.

Schrijft Dr. Kuiper: 'met zekere spanning zien wij de eerstkomende dagen tegen, of allicht van Chr. Geref. zijde nog eenig bescheid of eenige voorstel ter weelopvatting van de afgebroken onderhandelingen op de Synode te Leuwarden zal inkomen.' wij gelooven, dat deze verwachting niet op eenigen redelijken grond kan staan. Als het beginsel raakt, mogen wij niet loven en bidden. Begint men te handelen, kunnen de Doleerenden broeders ook niet toegeven, dan blijft ons niets anders over, dan naast elkander te leven en zooveel wij kunnen, elkander te dragen. God biddende, dat Hij een weg bane waar wij geen weg kunnen vinden. — Wie had voor drie jaar kunnen denken, dat de verhouding tussen de Dol. en de Chr. Geref. zoodanig zijn zou? En toch hadde men het wel kunnen gissen, indien men met de theorie van Dr. Kuiper, in het Tractaat uitgezegt, beter op de hoogte ware geweest. Was Dr. Kuiper zelf zich hiervan ook niet bewust, toen hij schreef, dat alleen het Reglement van '69 een struikelblok voor de vereeniging was?

Neen, niet het Reglement, maar die theorie is het struikelblok en zij verandert om zels om een modus vivendi in het leven te roepen, zoodat in de praktijk voortdurend botsingen ontstaan moeten. Zelfs zal op de Synode te Leuwarden door de classis Arnhem deze vraag gebracht worden: 'kan er correspondentie worden aangemoet met den kerkeraad eener Chr. Geref. Gemeente, die opgetreden is na reformatie der plaatselijke kerk door doleentia, welke kerkeraad thans correspondentie zoekt?'

Toen vóór enige weken ten commissie van den Dol Kerkeraad te Leuwarden een samenspreking hield met den kerkeraad der Chr. Geref. Gemeente, wilde die Com. wel belooven, geen kinderen van Chr. Geref. te doopen, doch alleen op deze voorwaarde, dat de Chr. Geref. Kerkeraad geene leden uit het Ned. Herv. Genootschap zoude aannemen, dan na correspondentie met den Dol. Kerkeraad. Niemand zegde dat dit een buitensporigheid van Dr. Wagenaar of zijn Kerkeraad is, die Kerkeraad is consequent. Hij trekt de lijn door.

Maar ook ten vierde, dat al ware het betoog bondig en der wederlegging waard, we ons toch tot geen bestriding er van zouden opmaken, tenzij een ander niet-gecommitteerd theolog, dit betoog als het zijne overnam.

Met een man als Dr. Vos kunnen we evenmin als met Dr. Hoedemaker (die thans met Dr. Vos solidair wierd) in discussie treden.

Om echter te voorkomen, dat men dit niet wijte aan minder lust in het debat, of aan een poging om het debat te ontwijken, verklaren we ons te allen tijde bereid, om stellingen van Dr. Vos of Dr. Hoedemaker dan te criticieren, als ze uit een andere pen komen.

Toen Dr. Van Ronkel zijnerzijds stellingen ten beste gaf, hebben we die terstond en uitvoerig gecritiseerd, niettegenstaande Dr. Van Ronkel zich vaak op ergerlijke wijze over de Dolentantie had uitgelaten.

Maar er kan een persoonlijk handelen zijn, dat alle verdere aanspreking onmogelijk maakt.

En dit is het geval met beide genoemde schrijvers.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

Twaalfde gewone vergadering van de Ned. Geref. kerken in de classis Arnhem, Zutphen, Nijmegen, Tiel en Zalt-Bommel, gehouden te Arnhem, den 4 Juni 1890.

De vergadering wordt geopend door den voorzitter Dr. Franssen te Winterswijk. Na het zingen van Psalm 119: 17, leest hij 1 Petri 5: 1-11 en gaat vervolgens voor in het gebied. De voorzitter stelt voor zich als assessor toe te voegen. Dr. Koester, en als scriba Dr. N. van der Blom, hetgeen door de vergadering wordt goedgevonden. De credentiebrieven werden nagezien en daaruit blijkt, dat 19 kerken door 32 afgevaardigden vertegenwoordigd zijn. De notulen der vorige gewone vergadering en de buitengewone vergadering van 7 Mei worden gelezen en goedgekeurd.

De behandeling naar art. 41 K. O., geeft aanleiding tot het geven van wenken en raadgevingen betreffende het handelen der kerkeraden bij voorkomende moeielijke gevallen, o. a. daar waar Chr. Geref. met Ned. Geref. bij de bediening des Woords saankomen, er op aanhouden dat ook de sacramenten van beide zijden bedien en genoten worden. Dat de Synode bij vernieuwing de onderhandeling met de Chr. Geref. aanknoope; indien zij zijn afgebroken, wordt verzoekt door Winterswijk.

Met 10 oog op de nog te behandelen voorstellen voor de Synode wordt de agenda gewijzigd en eerst aan de orde gesteld, de zaak van Dr. Raman.

De conclusie van de vergadering is: door een commissie die daartoe benoemd is, met Dr. Raman persoonlijk te spreken en verder te onderzoeken; om dan deze zaak met de verkeeren resultaten aan de voorloopige Synode ter behandeling op te zenden, naar het voorstel van Winterswijk.

Naar aanleiding van een brief uit Vorden en een voorstel van Winterswijk, wordt tot de Synode het verzoek gericht, te beraadslagen om tot eenparigheid in de handelingen te komen, betreffende het toelaten tot het Heilig Avondmaal, voor hen die op den Sabbath arbeid verrichten (b.v. spoorbeambten enz.).

Een vraag van Winterswijk, omtrent onrechtzinnige ambtdragere met de bijgevoegde memorie van toelichting en een voorstel dienaangaande zal worden ingezonden ter Synode; insgelijks een verzoek van diezelfde kerk om te zoeken tot eenparigheid te geraken, inzake Goede Vrijdag.

Met gebed en dankzegging, wordt door Dr. Koester de vergadering gesloten, blijvende de verdere punten van de agenda voor een volgende vergadering bepaard.

Namens de classis, N. VAN DER BLOM, scriba.

Verslag der vergadering van de classis Franeker, gehouden in het kerkegebouw der Ned. Geref. Kerk te Makkum, op 28 en 29 Mei 1890.

1. Dr. Hania, de praeses der class. kerk (St. Jacobi Par.), opent de vergadering met het laten zingen van het 3e en 4e vers van den Morgenzang, het lezen van Psalm 126 en gebed.

2. Volgens toebereid is praeses Dr. Nieborg. Tot assessor wordt aangewezen Dr. Wijmings, tot scriba Dr. van Coeverden Adriani.

3. Uit de geloofsbriefen blijkt, dat 19 kerken vertegenwoordigd zijn, door 36 afgevaardigden met keurstemmen.

4. De Notulen der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

5. De onderzoekende naar Art. 41 D. K. heeft plaats. Naar aanleiding hiervan wordt o. a. besloten:

a. dat met betrekking tot personen, die vertrokken naar kerken, welke nog niet tot reformatie kwamen, zal gehandeld worden naar art. 73 van de Acta der Voorloopige Synode van Utrecht;

b. dat, om de zeer bijzondere omstandigheden, een huiszetting, woonachtig geworden onder de kerk van Bolsward, één jaar lang zal blijven onder het opzicht van de kerk van Schettens;

c. dat door den kerkeraad in zijn geheel zal worden vastgesteld, welke leerredenen in zijne kerken zullen worden gelezen.

6. De verschillende rapporten worden nu gehouden:

a. Dr. Hania rapporteert over de betekenis der korte predikatiën van art. 41 D. K. Na de historische toelichting van Dr. Hania, besluit de classis, dat deze korte predikatiën voorloopig zullen worden nagelaten.

b. De rapporteurs voor het huisbezoek van diakenen worden op hun verzoek gecontinueerd.

c. Dr. Prins rapporteert namens zijne mededeputaten in zake de kerk te Gaast.

d. Dr. Hania leest voor een dubbel concept-schrijven; één aan de predikanten en één aan de ouderlingen en diakenen, die zich blijven onderwerpen aan de besturen van het Nederl. Herv. Kerkegenootschap. Deze worden goedgekeurd; van beide zal een exemplaar aan elk der kerken in de classis worden toegezonden.

e. Een concept van deputaten, rakende de lezing van Catechismuspredikatiën, neemt de classis over — en zal als voorstel van de classis opgezonden worden aan de a. a. Synode van Leuwarden.

f. Dr. Kurpershoek rapporteert over de regeling der vergoeding van de consulentendienst. Voor de consulentendienst zal vergoed worden f 2 voor elke vergadering met de risikosten. Voor de catechistia f 0.50 voor ieder uur met f 2 voor ieder uur gaans.

g. Dr. Hania brengt rapport uit over de vergoeding van kerk en school. Dit rapport was niet geheel volledig en de deputaten worden, op hun verzoek gecontinueerd, waarbij de classis ook voornamelijk let op hetgeen dienaangaande zeer waarschijnlijk wel op de e. k. Synode zal worden vastgesteld, in verband met art. 69 der Acta van de Voorloopige Synode van Utrecht.

h. Naar aanleiding van een vraag uit Harlingen wordt besloten, dat de attestatien niet alle eenerlei zullen zijn; zoo noodig zal er ook gelijk Koelman zegt, een 'kreupel' getuigenis gegeven worden en zal daarvan een kort bericht aan den betrokken kerkeraad worden gezonden, volgens art. 144 der Acta van de Voorloopige Synode.

i. Als voorstellen voor de Synode worden vastgesteld:

a. Is herhaling van ééne beroeping, kort na elkander, wel goed?

b. Hoe te doen met de godsdiensttoelichtingen op